

Još manje nam se čini verovatnim da Homer „prend parti dans les querelles que suscite la possession des routes commerciales; il est certainement hostile à Milet, la rivale de ses grandes clientes: Mitylène, Chalcis et Corinthe“ (str. 330). Jer, da je Homer pesnik jednog dela trgovačke aristokratije, našao bi se koji drugi aed koji bi za dobru nagradu spevao drukcije Ilijadu! Ne bi Milet, koji je dao prvi najjače intelektualce u Heladi, ostao dužan svojim suparnicima. Uostalom, bar bi „miletski propagandisti“ uspjeli da „raskrinkaju“ suparnike svojih gospodara kao lažne potomke samog Agamemnona. S druge strane, iako Miro sudi po specifičnome položaju Kizika i Sinope da su Halkis i Korint imali kolonije na Pontu u ranoj eposi helenskog naseljavanja njegovih obala, teško je odgovoriti kako su ova dva naselja izdržavala utakmicu koju su svakako nametali miletski iseljenici na Pontu. Prema tome, izgleda nam da bi pisac mogao prihvatiti staru verziju, ako ne o trojanskom ratu između svih Ahajaca protiv Trojanaca i njihovih saveznika, a ono bar o češćim sukobima pojedinih ahajskih gradova i gospodara Troje.

Helespont je svakako oduvek predstavljao veoma važnu saobraćajno-trgovačku raskrscnicu, pa je bilo mnogo pre Homerove trgovačke aristokratije aspiranata na zauzimanje i osvajanje toga puta prema plodnim pontskim obalama. Stoga se ne bismo složili s mišljenjem E. Miro-a da je čitav događaj o trojanskom ratu potpuno izmišljen kao i ličnosti u Ilijadi i Odiseji. Pisac smatra da je jedino Agamemnon istoriska ličnost, a Ahil, Odisej i Ajant samo mitološke i legendarne ličnosti.

U ovoj prvoj knjizi svoga dela „Homerska poezija i grčka istorija“, izložio je Miro sasvim novo objašnjenje postanka homerske poezije. Knjiga je povećala, ali se čita kao svako zanimljivo književno delo, jer je napisana lepim stilom a i misli su u njoj iskazane veoma jasno. Njena se naučna vrednost sastoji u tome što je pisac pokušao da postanku Homerovih epova dâ ekonomsku osnovu. U tome je, kako mi se čini, preterao, jer je Homera učinio običnim propagandistom oružja načinjena od bakra i kalaja, koje je proizvodila trgovačka aristokratija Halkisa, Kime i Korinta.

S. Atanacković, Beograd

MIROSLAV MARKOVIĆ, *Florilegium Philosophum Graecum*. Naučna knjiga, Beograd 1951. Str. 1—327.

Vrijedno je osvrnuti se na svaku novu knjigu, koja znači još jedan novi doprinos našoj književnosti i kulturi, a pogotovo, kad se radi o knjizi, u kojoj se nalazi jezgra još i danas svježije i originalne filozofske misli istaknutih predstavnika teritorijalno male, ali duhom vječno velike stare Helade.

Marković je donio na 327 stranica karakteristične fragmente najistaknutijih grčkih filozofa od Talesa do Platona, zatim pojedine, možda odviše male, odlomke iz Platonovih i Aristotelovih djela, koji obuhvataju bit Platonova i Aristotelova filozofskog naziranja na svijet i pojave u njemu, i nadalje Epikura i Stou do Marka Aurelija zaključno.

Pored toga nalaze se u knjizi karakteristični odlomci (Appendix hilaris) iz Teofrastovih, Plutarhovih i Lukijanovih djela, a govore o vjeri i praznovjerju sa tri stanovišta. Taj posljednji dio pruža nam osobito zanimljivo štivo, koje je protkano originalnošću, duhovitošću i izvanredno plastičkom i oštrom kritikom — filozofskom satirom. Posljednje stranice knjige zapremaju Lexicon, Osnovna literatura i Index rerum notabiliorum.

Vrijednost udžbenika povećava bez sumnje i činjenica, da je s jedne strane grčki original, a s druge srpski prijevod. Mislim, da bi se već jednom moralo i kod nas započeti izdavati grčke i rimske klasike na taj način, koji je postao gotovo pravilom kod ostalih kulturnih naroda. Takva izdanja klasika pružaju dvostruki užitak i dvostruku korist, jer pružaju čitaocu i prijevod i original, do kojega je često vrlo teško doći, a pogotovo, ako se radi o osobitoj vrsti teksta.

Glavna je svrha moga prikaza, da istaknem u manjoj mjeri dobre, a u većoj loše strane Markovičeva udžbenika, kako bih upozorio autora na neke nedostatke, koje bi trebalo svakako ispraviti, da bi buduće izdanje bilo bolje, što je moja najiskrenija želja.

Najprije ću kazati par riječi o tehničkoj strani udžbenika, a zatim o rječniku i najposlije o prijevodu.

a) Tehnička oprema udžbenika i neke napomene

Prije svega napominjem, da je mnoge začudila stilizacija naslova „*Florilegium philosophum Graecum*“. Oni su u prvi mah pomislili, da se radi o štamparskoj griješci i da bi trebalo kazati „*Florilegium philosophorum Graecorum*“ ili „*Florilegium philosophicum Graecum*“. Ne znam, što je potaklo autora da upotrebi pridjev „philosophus“, koji je dosta rijedak, a ima i značenje „koji se tiče filozofa, koji se odnosi na filozofa, filozofov“, dok pridjev „philosophicus“ ima značenje „koji se tiče, odnosi na filozofiju, filozofski“. Bolje je svakako upotrebiti uobičajeni i običniji pridjev „philosophicus“, koji ne će uzrokovati zabunu. Stoga predlažem, da se u budućem izdanju upotrebi naslov „*Florilegium philosophicum Graecum*“ ili „*Florilegium philosophorum Graecorum*“.

Zelim istaći još nekoliko napomena o predgovoru „Umesto predgovora“, strana 6. točka 3. kaže autor, da se studenti u jednom, t. j. prvom semestru svoga studija, kad tek počinju učiti grčki jezik, mogu upoznati s glavnim crtama grčke gramatike, a u drugom, trećem i četvrtom semestru da mogu obrađivati tekstove iz udžbenika, o kome je riječ. Nadalje navodi, da tome u prilog govori njegova petogodišnja praksa na Beogradskom univerzitetu. Mislim, da je autorova tvrdnja odviše smiona, ali, ako on zaista postizava toliki uspjeh u tako kratkom vremenu, ne mogu, a da mu na tome ne čestitam. U toč. 2. str. 6. govori autor, da njegov udžbenik (udžbenik, o kome je ovdje riječ) predpostavlja teorijsko i praktičko poznavanje deskriptivne gramatike grčkog jezika. U tome se s njime potpuno slažem s primjedbom, da taj udžbenik predpostavlja odlično teorijsko i praktičko poznavanje gramatike grčkoga jezika, a pored toga još i poznavanje mnogih osobitosti grčkoga jezika i filozofskih realija, da bi se moglo prevoditi i razumjeti sadržaj udžbenika. Tu činjenicu može da potvrdi moja petogodišnja praksa na Zagrebačkom sveučilištu, kuda dolaze studenti, koji su učili grčki jezik još u srednjoj školi od 2—5 godina, a uz najbolji trud i rad nije mnogi od njih toliko zreo, da prevodi filozofske tekstove, koji i dobru filologu zadaju često dosta neprilika i poteškoća. Kako će student, koji uči grčki jezik 3—4 mjeseca, moći riješiti mnoštvo onih rečenica, u kojima uopće nema određenog glagolskog oblika, nego je sve izraženo participijskim konstrukcijama ili infinitivima? I nadalje, tko može da savlada u tako kratko vrijeme vrlo bogatu grčku morfologiju, nepravilnosti i riječi, koje su svojstvene filozofskom načinu izražavanja? Ali o tome dosta.

Tehnička strana knjige je vrlo loša. Autor za to nije kriv, ali je odgovoran, jer nije smio dozvoliti, da se i dalje odvijta posao, kad je vidio kako loše ispada grčki tekst. Tekst namijenjen početnicima, koji su tek započeli učiti grčki jezik, mora biti savršeno odštampan, jer će u protivnom omrznuti čitaocu, koji ne će nikada moći čestito naučiti, kako se pišu mnoge grčke riječi, a da ne govorim o spiritusu i akcentu — vrlo važnoj stvari.

Meni je grčki tekst udžbenika zadao mnogo neprilika i bio sam prisiljen neprekidno zagledati u drugi, dobro odštampan, da bih mogao shvatiti i vidjeti, o čemu se radi. Tako se na pr. kroz čitavu knjigu uopće ne vidi razlika od spiritusa aspera i lenisa. I jedan i drugi znak su u većini riječi gotovo jednaki s akcentom akutom, kad dolaze zajedno na istom slogu. Navest ću samo nekoliko karakterističnih primjera, gdje se ne vidi, o kojoj se riječi i obliku radi:

ὄν (gen. pl. rel. zamj.) ili ὄν (part. prez. od εἶμι); ἴς (gen. sg. rel. zamj.) ili ἴς (konj. prez. εἶμι); ἴ (rast. vezn.) ili ἴ (rel. zamj.) ili ἴ (konj. εἶμι) ili ἴ (adv. gdje?); οἶος (sam) ili οἶος (kakav); ἄσσα ili ἄσσα; ἐν (u) ili ἐν (jedno); οὔτοι (zaista ne) ili οὔτοι (ovi); οὐ (ne) ili οὐ (kojeg); ἕξ (iz) ili ἕξ (šest) i t. d. i t. d.

Sve navedene riječi odštampane su u tekstu, kao da se u svakom pojedinom slučaju radi o istoj riječi. Takvih bi se primjera moglo navesti vrlo mnogo. Osim toga mnogim je riječima posve ispao spiritus i akcent. Kod nekih riječi pozna se samo polovica slova, a rijetko se koja stranica grčkoga teksta može bez osobitog naprezanja dobro pročitati. Tekst je svakako promašio svoju svrhu.

b) Nedosljednosti i netočnosti Lexicon-a

Lexicon nije raden po principu, kako treba raditi dobar rječnik, koji kao dodatak udžbeniku ima svoju određenu svrhu. U prvom redu ne obuhvata toliko riječi, koliko je potrebno za razumijevanje i prevođenje teksta. Nadalje, značenje vrlo mnogih riječi ne podudara se sa značenjem, koje je primjenjeno u prijevodu. Navođenje riječi provedeno je posve nedosljedno i dosta površno. Kod mnogih imenica naveden je član i završetak genitiva singulara, a kod nepravilnih čitav genitiv, što je posve ispravno. Međutim velika većina imenica nema člana, niti genitivnog završetka, a kod većeg broja imenica naveden je uz nominativ singulara i završetak akuzativa. Čemu taj čitav postupak služi, nisam mogao otkriti, jer u tekstu dolazi na pr. grčka imenica u nominativu ili dativu, a u rječniku je naveden nominativ i završetak akuzativa. Sa pridjevima je isto tako. Kraj nekih pridjeva nalazimo oznaku 3 ili 2, a kod većeg broja pridjeva ništa, tako da početnik ne će znati, radi li se o pridjevu ili imenici, kad im je isti završetak. To će vidjeti tek tada, kada pročita značenje riječi na srpskom jeziku.

Svaki dobar rječnik treba da o takvim stvarima vodi računa i da uz nominativ imenice ima i završetak genitiva i član, a svaki pridjev, ako nema jedan oblik za sva tri roda, oznaku 3 ili 2. Da toga svega nema u rječniku Florilegija, možemo se uvjeriti, ako pročitamo samo prvih pet stranica Lexicon a.

Da se ni značenja riječi u rječniku ne podudaraju s izrazima primjenjenim u prijevodu i da se neke riječi grčkog originala izvode iz krivih oblika i prema tome krivo tumače, neka ilustriraju slijedeći primjeri:

1. Str. 262. desni stupac redak 9. — διάδοχος *naslednik*, a u tekstu str. 12. A — *sledbenik*.
2. Str. 262. lijevi stupac red. 20. odozgo — φύσις — *priroda*, a u tekstu str. 12. A — *supstancija*.
3. Str. 263. l. st. red. 16. odozgo — ἀποκλείζω. U tekstu na str. 12. B nalazi se oblik ἀποκλεισθεισης, koji dolazi od glagola ἀποκλείω; ἀποκλείζω ne postoji u grč. jeziku u tom obliku, nego postoji glagol ἀποκλείζω, dor. = ἀποκλειζω u značenju ἀποκλείω.
4. Str. 263. l. st. red. 3. odozdo — ὀλίγος — *malobrojan*, a na str. 14. C i 15. C dolazi taj pridjev u frazi ἐπ' ὀλίγον χρόνον za *kratko vrijeme, ubrzo*, što je trebalo unijeti u rječnik.
5. Str. 265. l. st. red. 3. odozgo — ῥάκη — *foka, tuljan*, a na str. 19. 6. A — dolazi u značenju *morski pas*.
6. Str. 265. riječi σιρός do πέλωμαι treba da dodu iza riječi τὸ δέμας.
7. Str. 265. d. st. red. 12. i 13. odozgo — περῶω — *ovde : graničim*. Pogrešno se taj glagol navodi kao prezent oblika πεπερωσμένον na str. 20. C red. 9., koji oblik nije izveden od glagola περῶω, nego dolazi od glagola περῶω = ograničujem, dok part. pf. med. i pas. od περῶω glasi πεπερωμένος.

8. Str. 265. d. st. red. 5. odozdo — ἑρπετόν — četveronožac (*reptil*). To značenje ne odgovara grčkom tekstu. Treba prevesti: *sve, što gmiže, što se miče ili životinja*, koja može biti i dvoonožac, i četveronožac, i bez nogu.
9. Str. 276. l. st. red. 4. odozgo — διαταγή — *raspored*, a u prijevodu *dodir*.
10. Str. 277. d. st. red. 14. odozdo — διώγω — *vodim život* mjesto *provodim život*.
11. Str. 279. l. st. red. 1. odozgo — ῥαῦλος β — *rdjav (slab, lak)*, a u prijevodu *nedostojno (nisko)*.
12. Str. 279. l. st. red. 2. odozgo — κἄν=καὶ εἰ ἄν — *i ako* mjesto κἄν=καὶ ἄν ili καὶ εἰ ἄν.
13. Str. 293. d. st. red. 5. odozgo — ἀπολαυστός — *uživalac* mjesto ἀπολαυστός 2 — *koji se može uživati*.

Takovih primjera ima više, a neke ću spomenuti, kad budem govorio o prijevodu. Lexicon treba svakako kompletirati, uskladiti značenja riječi s izrazima u prijevodu i dosljedno provesti pisanje imenica i pridjeva u duhu prije spomenutih napomena. Rječnik mora obuhvatiti i pojedine fraze, koje mogu zadavati poteškoće, jer znamo, da se u različitim kombinacijama osnovno značenje pojedinih riječi mijenja.

c) Netočnosti prijevoda i neke primjedbe stilu

1. Str. 13. B red. 2. — κατὰ τὴν γένεσιν ne znači: *prilikom stvaranja*, nego treba prevesti: *prilikom postanja ili razvoja*.
2. Str. 15. C red. 3. — ἀποβαίνειν netočno prevedeno: *izašla su* mjesto *izlazila su*, jer je polagani proces izlaženja živih bića iz vlage izrečen u grč. jeziku inf. prezenta. Da se to i u našem jeziku istakne, mogli bismo izrazu „*izlazila*“ su dodati prilog „*polako*“.
3. Str. 18. B 16. — (Θρησκῆς τε) γλαυκῶδες καὶ πυρροῦς | φασι πέλεσθαι | nije prevedeno točno u obliku: *Tračani pak — da su plavi i ridokosi*. Treba prevesti: ... *da su plavooki i ridokosi*, jer je γλαυκός obično atribut očiju, a ξανθός atribut kose ili dlake u konja. Na našem mjestu radi se očito o boji očiju.
4. Str. 18. B 15. posljednji redak — Riječ ιδέας nije prevedena. Treba prevesti: ... (*božanske*) *likove*. Mislim, da je trebalo navesti čitav fragmenat i donijeti ga u stihu.
5. Str. 19. red. 3. odozgo — δι' ὧν αἰ αἰσθησεις prevedeno: *koji sprovođe čulne opažaje*. Bolje bi bilo: *kojima (putem kojih) dolaze čulni osjeti (opažaji)*.
6. Str. 19. 6. A red. 5. i 6. — ἐν . . . λατορίας λέγει εὐρησθαι τύπον ἰχθύος καὶ φωκῶν prevedeno je: *u kamenolomima kaže da je našao fosil ribe i morskih pasa . . .* Mislim, da bi točan prijevod imao glaziti: (*Ksenofan*) *kaže, da su ljudi u kamenolomima našli fosile ribe i tuljanâ*.
7. Str. 21. 7. 10. — Trebalo je svakako donijeti čitav fragmenat, pa bi se lakše razumjele navedene protivnosti u tom fragmentu.
8. Str. 23. 30. red. 1. i 2. — τῶν ἀβίων ἀπάντων prevedeno je: ... *isti (jedinstven) u svemu (u svim svojim delovima)*. Držim, da je mjesto krivo shvaćeno. Treba prevesti: *isti za sve*, jer se tu radi o svijetu, koji je isti za sve živo i neživo, što se u njemu nalazi.
9. Str. 23. 31. red. 2. — Riječ πρηστῆρ prevedena je izrazom „*uragan*“, što ne će odgovarati. Možda bolje: „*ražareni zrak*“.
10. Str. 23. 50. red. 2. i 3. — ὁμολογεῖν σοφόν ἐστι prevedeno je: *mudro je složiti se mjesto: mudro je priznavati* (ὁμολογεῖν=inf. prez.).
11. Str. 25. 112. — Prijevod je bez potrebe rastegnut, jer je fragmenat posve jasan.
12. Str. 29. 11. A 28. red. 4. i 5. — ἀλλ' ἢ πληθεῖ καὶ ὀλιγότητι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα εἰς ἓν τε καὶ ἐξ ἑνός prevedeno je: *nego se*

- mešaju i razdvajaju u jedinstvo i iz jedinstva, u većoj ili manjoj meri. Stilski bolje i jasnije: *nego se u većoj ili manjoj mjeri miješaju u jedno i razdvajaju iz jednoga.*
13. Str. 30. 17. red. 8., 10., 14. i 15. — Φιλότης — Naikozo prevedeno je izrazima: *Prijateljstvo* *Neprijateljstvo* i *Zavada* — *Naklonost*. Na tome mjestu odgovaraju tim grčkim izrazima latinske riječi *amor* — *discordia*, pa bi trebalo tako prevesti. Ista stvar nalazi se na str. 33. 16.
- Empedoklovi su fragmenti u stihu, pa ih je tako trebalo donijeti i u grčkom tekstu.
14. Str. 33. red. 3. odozgo — ἐπαυσίσεις prevedeno je „*uvećavalo*“ mjesto *uvećalo* ili *moglo uvećati*.
15. Str. 38. red. 10. odozgo — iza zarezua kod εἶσι ispao je tekst: καὶ ὅσα νῦν εἶσι, a krivo je navedeno odmah u nastavku slijedećeg retka εἶσι mjesto εἶσαι. Str. 39. red. 10., 11. i 12. odozgo — καὶ ὅποια ἔρελλον εἶσθαι καὶ ὅποια ἴν, ὅσα νῦν μὴ εἶσι, καὶ ὅσα νῦν εἶσι καὶ ὅποια εἶσαι bez prije navedenih riječi, koje su ispale, krivo je shvaćeno i loše prevedeno: *I ono što će i kako će biti, i ono što je i kako je bilo, čega sad (više) nema, i (sve) što sada jeste, . . .* (sve je to um rasporedio). S dodatkom ispalog teksta i ispravkom krivog treba da glasi prijevod: *I kako je imalo biti i kako je bilo, čega sada više nema, i sve što sada jest i kako će biti, . . .* (sve je to um rasporedio).
16. Str. 45. red. 10., 11. i 12 — Ἄλλ' εἶναι τὸ τοιοῦτον οὐχ ἔν, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος καὶ ἄορατα διὰ μικρότητα τῶν ὄγκων prevedeno je: *Ali ono nije jedno već beskonačno količinom, i nevidljivo, zbog malenosti mase.* Tu su kao opreka jednome bitku suprotstavljena bezbrojna nevidljiva tjelešca i treba prevesti: . . . , *već tjelešca bezbrojna količinom i nevidljiva zbog majušnosti (malešnosti) njihovih masâ (debljinâ).* Da je to tako, vidi se i iz slijedeće rečenice, koja započinje: *Ta se (bića) . . .*
17. Str. 55. 67. A 24. red. 7. — ἐπεκάρθεν prevedeno *potonula su* mjesto *počela su padati (taloziti se).*
18. Str. 59. 68 A 119. red. 3. — πάντα γὰρ τὰ αἰσθητὰ ἀπὸ ποιῶσιν netočno prevedeno: *oni naime dopuštaju da se svi opažaji stiču dodirrom, a treba prevesti: sve, što se može opažati, čine (smatraju) do-dirljivim (opipljivim).*
19. Str. 61. red. 9. odozgo — τὸ ὄρατν γίνεσθαι prevedeno: *dolazi do viđenja, a treba: . . . do gledanja.*
20. Str. 63. red. 8. i 9. odozdo — dva oblika saznanja: *jedan pravi, drugi nepravi (bastardan).* Može li oblik saznanja biti bastardan?
21. Str. 63. red. 3. odozdo — μήτε γέεσθαι prevedeno: *ni okusi, a treba: niti kuša.*
22. Str. 67. red. 6. odozdo — *Bolje je izobličavati vlastite pogreške nego li tuđe.* Nezgodan izraz „*izobličavati*“, bolje je upotrebiti glagol „*kuditi*“.
23. Str. 69. 244. — Κἄν μόνος ἴης, μήτε λέξις μήτ' ἐργάσιμ netočno prevedeno: *I kada si sam, ne govori niti čini, a treba: I ako si sam, da nisi rekao niti učinio!* (konj. aor. u strogoj zabrani).
24. Str. 69. 251. — Ἡ ἐν δημοκρατίᾳ πένη, τίς παρὰ τοῖς δυνάσταισι καλεομένης εὐδαιμονίης τοσοῦτόν ἐστι αἰρεωτέρον, ὅκοσον ἐλευθερίᾳ δουλείης prevedeno je: *Siromaštvo u demokratiji isto je toliko vrednije od sreće hvaljene kod dinasta — koliko sloboda od ropstva.* Pogrešno je izraziti se: *isto toliko vrednije od.* Osim toga se ovdje siromaštvu suprotavlja njegova suprotnost „*bogatstvo*“. Prema tome treba riječ εὐδαιμονία prevesti „*bogatstvo*“. Ispravan prijevod fragmenta glasi: *Siromaštvo u demokraciji je toliko vrednije od tako zvanog bogatstva kod dinasta, koliko sloboda od ropstva.*

25. Str. 71. red. 14., 15. i 16. odozgo — εἰ καὶ ἔστιν, ἀκατάληπτον ἀνθρώπων . . . εἰ καὶ καταλήπτον, ἀλλὰ . . . ἀνέξο στον καὶ ἀνερημήνευτον τῷ πέλας prevedeno je: *Kad bi nešto i postojalo, bilo bi . . . nesaznatljivo, . . . kad bi i bilo saznatljivo, ne bi ga čovek mogao kome drugom saopštiti ni protumačiti*. Ispravan prijevod glasi: *Ako i postoji (jest) nešto, ono je čovjeku . . ., ako i jest . . ., onda se to ne može izraziti niti protumačiti*.
26. Str. 77. red. 8. odozgo — τὸ πέρασ καὶ τ' ἄπειρον prevedeno je: *granica i bezgranično*, a treba: *ograničeno i neograničeno*.
27. Str. 85. red. 13. odozdo — ἀρχόμενον ἀπὸ τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνων ἕνεκα τοῦ καλοῦ . . . prevedeno je: *počev od onih (mnogih) lepota radi ove (jedne), da . . .*, a treba prevesti: *počinjući od ovih (običnih) ljepota ovdje radi one ljepote, da . . .*
28. Str. 85. red. 2. odozdo i dalje — ὃ εἴαν ποτε ἴδῃς, οὐ κατὰ χρυσίον τε καὶ ἔσθητα καὶ τοὺς καλοὺς παιδάς τε καὶ νεανίσκους δόξῃ σοι εἶναι prevedeno je: *Kad tu lepotu jednom vidiš, neće ti više stati do novca, odela, lepih dečaka i mladića*. Tu se radi o pogodbenoj rečenici event. oblika (futura radnja) i još jednom akuz. s infinitivom. Prevesti treba: *Ako jednom ugledaš tu lepotu, ne će ti više biti stalo, da postoje novac, odijelo, lijepi dječaci i mladići*.
29. Str. 87. red. 4. i 5. — φλυαρίας θνητῆς loše prevedeno: *smrtnim ništarijama*. Treba prevesti: *ljudskim (čovječjim) tricama*.
30. Str. 149. red. 12. odozgo — οὐδαμῶς ἀνέμενε τὰ σήματα prevedeno: *tela se nigde ne bi zadržala mjesto . . . se nigdje ne bi zadržavala*.
31. Str. 159. posl. redak — Ταύτην γὰρ ἀγαθὸν πρῶτον . . . ἴγνωμεν . . . Nije prevedena riječ πρῶτον, koja je na tome mjestu važna. Treba prevesti: *Njega (zadovoljstvo) spoznali smo kao prvo dobro . . .*
32. Str. 171. red. 2. odozdo — ἐκπροῦσθαι krivo prevedeno „izgori“ mjesto „izgara“.
33. Str. 175. red. 7. odozgo — Ἐκδραπνῶται ne valja prevoditi „istroši“, nego „(ona) se pomalo troši“.
34. Str. 231. B 3. red. 1., 2. i 3. — Φόβων δὲ πάντων ἀπρακτότατος καὶ ἀπορώτατος ὁ τῆς δεισιδαιμονίας prevedeno je: *Od svih vrsta straha, protiv straha od božanstava (praznoverja) (čovek) je najnećejniji i najbepomoćniji*. Prevodilac je rečenicu krivo shvatio i netočno preveo. Treba prevesti: *Praznoverje (ili strah, koji izvire iz praznoverja), od svih vrsti straha, uzrokuje najviše neaktivnosti i smutnje*.
35. Str. 231. posljednji redak — Τοῦτ' οὐ δίδωμι εἰπεῖν ἢ δεισιδαιμονία krivo prevedeno: *To se ne može reći i za praznoverje*. Prevodilac je u grčkom tekstu na str. 230. red. 3. odozdo iza ἀπίστανται izostavio slijedeći tekst:

Ἔω φίλον ἕπνον θέληγῆτρον ἐπικούρου νόσου,
ὡς ἰδὲ μοι προσήλυθε ἐν δέοντι γε (Plut. Mor. 196. III. 20).

U tekstu neposredno prije toga govori se o blagotvornom djelovanju sna, kojemu netko kliče stihove gore navedene, a u prijevodu glase:

*Draga okrepe sna, pomoćnice u bolesti,
baš si mi ugodna stigla u pravi čas!*

Na te riječi nadovezuje se krivo prevedena rečenica, koje se misao odnosi na misli izražene u ispuštenom tekstu.

Ispravan prijevod prije navedene rečenice prema tome glasi: *To (te riječi) ne dopušta izreći praznoverje*.

36. Str. 245. red. 7. odozgo — Ἀπέλει δὲ καὶ τὰ ἐκ γυναικείας ἀγορᾶς διακοιῆσαι δυνατὸς ἀπνευστί prevedeno je nejasno: *A kadar je zavelo da i sa ženske pijace posluša (šta treba), gubeći dah od žurbe mjesto: A sposoban je doista da mu u jednome dahu i sa ženskoga trga pribavi potrebne stvari*.

37. Str. 245. red. 8., 9. i 10. — Καὶ τῶν ἐστιωμένων πρῶτος ἐπαινέσαι τὸν οἶνον καὶ παραμένων εἶπεν· Ὡς βαλακάς ἐσθίεις, . . . netočno je prevedeno: *Ako je za stolom, prvi će pohvaliti vino, i zaokupivši (pokrovitelja), reći mu: „Kako ti elegantno jedeš!“* Treba prevesti: *I prvi od gostiju . . . i ustrajno govori: „Kako ti raskošno (izvršno) jedeš!“* Elegantno jesti znači imati kod jela lijepe manire, a na citiranom mjestu radi se o dobru i obilnu jelu, što je vidljivo iz teksta, koji slijedi.
38. Str. 245. red. 18. i 19. odozgo — καὶ τῆν εἰκόνα ὁμοίαν εἶναι prevedeno je: *a portret pljunuti on*. Izraz je trivijalan. Treba prevesti: *a portret mu je podoban (sličan) kao jaje jajetu*.

d) Neke primjedbe različita sadržaja

1. Str. 18. red. 4. odozdo — pogrešan oblik ἔχον ispraviti u εἶχον.
2. Str. 20. 7. — *Herakeit* ispraviti u *Heraklit*.
3. Str. 34. red. 13. odozgo — *Ar. Metaph. A 984* ispraviti u *Ar. Metaph. A 3, 984*.
4. Str. 34. red. 2. odozdo — σωμάτων ispraviti u σωμάτων.
5. Str. 36. red. 6. — Treba citirati *B 5. Simplific. Phys. 156, 9*, kad se i kod ostalih fragmenata citira.
6. Str. 36. red. 12. — Treba točno citirati pisca i djelo. Iza καὶ ispala je riječ σάρξ.
7. Str. 36. red. 14. — Treba citirati pisca i djelo.
8. Str. 42. red. 7. odozdo — U citatu treba ispraviti broj 8 u 3.
9. Str. 46. red. 7. — Loše je štampan znak I. Isto na str. 47. red. 8. i u bilješci.
10. Str. 56. red. 8. odozgo — πικνομένης ispraviti u πικνουμένης.
11. Str. 56. red. 10. odozdo — εἰδέων ispraviti u ἰδεῶν.
12. Str. 62. red. 1. i 18. odozgo — Nedosljednost u citiranju.
13. Str. 25. red. 13. odozgo — Citira se: *V. vezbanja*. Tako se citira do str. 25., a od str. 67. dalje: *V. Progymnasmata*. Nedosljednost u citiranju. Čovjek bi pomislio, da se radi o dvije različite knjige.
14. Str. 68. red. 5. i 6. odozdo — Riječi napisane samo velikim slovima obično nemaju akcenta (Natpisi).
15. Str. 81. red. 9. — *ta* ispraviti u *da*. I t. d.
16. Str. 159. red. 3. i 4. odozdo — Τοῦτου γὰρ χάριν πάντα πράττομεν, ὅπως μῖτε ἀλγῶμεν μῖτε ταρβῶμεν prevedeno je bez potrebe odviše slobodno: *Sve naše radnje usmerene su na to da uklonimo iz nas patnju i strah*. Bliže grčkom tekstu glasi: *Radi toga preduzimamo sve, da ne osjećamo niti boli niti straha*.

Mogao bih navesti još primjera, gdje se prevodilac i autor knjige odviše upuštao u slobodno prevođenje, tumačenje prijevoda pomoćnim rečenicama u zagradi, ali bi me taj posao odveo odviše daleko. Moram napomenuti, da sam pomnijivije pregledao prijevod sviju odlomaka osim Platonovih i Aristotelovih. Čitav grčki tekst nisam mogao provjeriti, jer bi to, radi njegova lošeg otiska, bio suvišan posao. Autor udžbenika Marković nije u svome radu imao lagan posao. On je uložio u svoj rad dosta truda i ljubavi, što se vidi u pažljivu odabiranju zgodnih fragmenata i zanimljivih tekstova, koji nam doista pružaju cvijet grčke misli kroz vijekove.

Svoje misli za buduće izdanje mogu rezimirati u slijedećim točkama:

1. Buduće izdanje mora biti svakako štampano, a ne šapirografirano.
2. Potrebno je temeljito revidirati tekst, a po mogućnosti još ga i nadopuniti.
3. Treba dotjerati i kompletirati Lexicon.
4. Treba dotjerati prijevod i ispraviti griješke u njemu.

Pored toga preporučam autoru, da u budućem izdanju donese i stvarni komentar, koji će čitaocu objasniti misli pojedinih filozofa i eventualno istaći njihove nedostatke i netočnosti. Dobro bi bilo unijeti u novo izdanje, na mjestu prije teksta i prijevoda svakog filozofa, posve kratke podatke o filozofovu životu i pored toga elemente, koje filozof tretira. Tako će biti svaki čitalac već unaprijed upozoren, s kojim će se pojmovima susretati pri čitanju teksta, pa će lakše prevoditi i bolje razumjeti pojedine misli. Pri novom poslu želim autoru mnogo uspjeha i neka mu bude sve — ἀγαθῆι τέχνηι.

M. Sironić, Zagreb.

BIBLIOGRAFIJA RADOVA

IZ KLASIČNE FILOLOGIJE, STARE ISTORIJE I KLASIČNE ARHEOLOGIJE U FNRJ U VREMENU OD 1947 DO ZAKLJUČNO 1951

1. Udžbenici, dela i radovi predviđeni za srednju školu — nisu uzeti u obzir.

2. Prikazi su unošeni samo onda kad imaju karakter novog naučnog priloga.

3. Uveren sam da bibliografija nije potpuna. Ovo naročito važi za republike van moje. Ali ja sam uneo sve do čega sam mogao doći i što mi je bilo poznato. Tako ova bibliografija predstavlja samo jedan pokušaj obaveštavanja naše i strane javnosti o inače bogatoj naučnoj delatnosti proučavalaca antike u našoj zemlji.

Dobro bi bilo kada bi ubuduće po jedan predstavnik iz svake republike sastavljao bibliografiju za ZA. Posle takve podele rada mogla bi se bibliografija obogatiti davanjem kratke sadržine dela i navođenjem recenzija o njemu.

Abramić Mihovil, Arheološka istraživanja grčke kolonije Isa na otoku Visu, Ljetopis JAZ 55, 1949, 9—18, 6 tabli+1 mapa.

Abramić Mihovil, Zapadna nekropola antikle Salone, Vjesnik Split, 52, 1950, 1—18, 6 slika+4 table, franc. rez.

Abramić Mihovil, Tyche (Fortuna) Salonitana — Grb starodrevnoga grada Salone, Vjesnik Split, 52, 1950, 279—289, 5 sl., franc. rez.

Ajsner (Eisner) Bertold—Horvat Marijan, Rimsko pravo, Zagreb, Nakladni zavod Hrv. 1948, XXII+646.

Aristotel, O pesničkoj umetnosti — v. Đurić Miloš.

Aristotel, Ustav atenski — v. Majnarić Niko.

Bajić Miloš, Formalizam i prvi ugovori u rimskom pravu, Istor.-pravni zbornik 3—4 (1950), Sarajevo, 3—15.

Barić Henrik, Ilirske jezične studije, Rad JAZIU 272, 157—208, Zagreb 1948.

Blagojević Borislav, Rimsko pravo, II, Naučna knjiga Beograd 1951, 333.

Bošković Đ.—Zdravković I.—Garašanin M.—Kovačević J., Spomenici kulture u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri i njenoj najbližoj okolini, Starinar SAN, 1, 1950, 91—108, 31 sl., franc. rez.

Bratinić Rudolf, Rimski natpisi iz Ptuja, Arheol. vestn. (Acta archaeol.) II, 1, Ljubljana 1951, 9—16, nem. rezime.

Budimir Milan, Litterae Latinae, Beograd, Nauč. knjiga 1948, 275.

Budimir Milan, Alaksandus > Ἀλέξανδρος, Ist. časop., organ Istor. inst. SAN, I (1—2) 1948—9, 12—23, franc. rezime.